

Barriers of Public Sector Financing for Construction Projects in Isfahan Province Using a Multi-Criteria Approach

Mehdi Mohammadi^{1*}, Farshid Aslani², Fatemeh Sadat Sayedi Ghahfarrokhi³

- 1- Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management, Payame Noor University, Tehran, Iran.
mohammadi12035@pnu.ac.ir
- 2- Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management, Payame Noor University, Tehran, Iran.
f.aslani@pnu.ac.ir
- 3- M.A. Graduat, Department of Public Management, Faculty of Management, Payame Noor University, Tehran, Iran.
f_sayedi1983@yahoo.com

Abstract

Objective: By public-private partnerships, the overflow of resources and innovation goes from the private sector to the public sector, and, consequently, the public sector could improve the efficiency and effectiveness of its services. Despite the attractiveness of public-private partnerships, there are many barriers to their implementation. The aim of this study is to investigate the barriers of public sector financing for construction projects in Isfahan province using a multi-criteria approach.

Method: The statistical population includes all managers and experts who have the necessary expertise, experience, and knowledge in the field of public sector financing. Due to the uncertainty of the exact size of the statistical population, using the theoretical saturation, the sample size was determined to be 40. Thus, we distributed 40 questionnaires among 20 organizations active in construction projects in the Isfahan province. The measurement instrument of this study was a researcher-made questionnaire whose validity was confirmed by experts. The TOPSIS method was applied to answer the research questions.

Results: The results show 66 barriers in 5 categories. The findings also show that public-private partnership contracts with the least barriers are service contracts, lease agreements, management contracts, construction, operation, transfer, concession, and joint ventures, respectively.

Keywords: Construction projects, TOPSIS method, Public-private partnership, Development barriers.

موانع تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی استان اصفهان با رویکرد چندمعیاره

مهدی محمدی^{۱*}، فرشید اصلانی^۲، فاطمه سادات سیدی قهفرخی^۳

۱- استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
mohammadi12035@pnu.ac.ir

۲- استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
f.aslani@pnu.ac.ir

۳- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
f_sayedi1983@yahoo.com

چکیده

اهداف: با مشارکت عمومی - خصوصی، بخش عمومی علاوه بر برخورداری بهینه از تخصص، منابع و نوآوری بخش خصوصی، خدمات کارا و اثربخش ارائه خواهد کرد. اگرچه مشارکت‌های عمومی - خصوصی از لحاظ نظری جذاب است، برای پیاده‌سازی آن در عمل، مشکلات بسیاری وجود دارد. هدف پژوهش حاضر، موانع تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی استان اصفهان با رویکرد چندمعیاره است.

روش: جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مدیران، کارشناسان و خبرگانی است که در زمینه تأمین مالی بخش عمومی دارای تخصص، تجربه و آگاهی لازم هستند. با توجه به نامشخص بودن حجم دقیق این جامعه، با در نظر گرفتن اشباع نظری، حجم نمونه ۴۰ نفر در نظر گرفته و به روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای تعداد ۴۰ پرسش‌نامه بین ۲۰ سازمان از کل سازمان‌های متصدی پروژه‌های عمرانی در استان، توزیع شد. ابزار اندازه‌گیری، پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته است که خبرگان، روایی صوری و محتوایی آن را تأیید کردند.

نتایج: برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تاپسیس، پاسخ سؤالات این پژوهش بررسی و در نهایت ۶۶ مانع شناسایی و در پنج دسته طبقه‌بندی شد؛ علاوه بر این یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی به ترتیب کمترین موانع شامل قراردادهای خدماتی، اجاره‌ای، مدیریتی، ساخت و بهره‌برداری، انتقال، اعطای امتیاز و سرمایه‌گذاری مشترک می‌شوند.

واژه‌های کلیدی: پروژه‌های عمرانی، روش تاپسیس، مشارکت عمومی - خصوصی، موانع توسعه.

* نویسنده مسئول

مقدمه

امنیت سرمایه‌گذاری است. دارنده سرمایه هنگام تصمیم‌گیری برای سرمایه‌گذاری به دو موضوع اطمینان از سودآوری و اطمینان از تعرض‌نشدن به سرمایه‌اش نیاز دارد (خسروی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳). مشارکت عمومی - خصوصی در سایه چالش‌هایی که بخش دولتی با آن مواجه است، مهم و کارآمد است (حمیدی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸). همان‌طور که مشخص است پروژه‌های عمرانی از نظر ماهیت، ساختار و پیچیدگی با یکدیگر متفاوت‌اند؛ یعنی در صورتی که ساختاری مناسب و هماهنگ برای سرمایه‌گذاری و اجرای پروژه‌ها طراحی نشود، ممکن است منجر به افزایش هزینه‌ها، کاهش کیفیت و افزایش زمان اجرای پروژه شود (موسایی‌نژاد، ۱۳۹۴).

رشد و توسعه کشور ما نیز در شرایط موجود نیازمند بهره‌گیری عقلایی از همه ابزارها و امکانات و استفاده از منابع و فرصت‌ها است. حضور گسترده دولت در فعالیت‌های حاکمیتی و تصدیگری دیگر به صلاح کشور نیست؛ زیرا دولت نه می‌تواند تعهدات گسترده موجود خود را انجام دهد و نه قادر به پاسخ‌گویی به نیازهای روز جامعه است؛ پس آنچه ضرورت دارد انجام مؤثر فعالیت‌های حاکمیتی و کاهش حضور دولت در فعالیت‌های غیرحاکمیتی است؛ در این راستا بررسی وضعیت اجرای طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی، در جایگاه یکی از وظایف مهم و ضروری بخش عمومی، گویای پاسخ‌گونبودن مناسب دولت در این زمینه است. وجود تعداد شایان توجه طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی نیمه‌تمام و وجودنداشتن منابع کافی که شاهد آن کمبود تخصیص اعتبارات و انتشار اسناد خزانه و اوراق مشارکت با سرسیدهای چندساله است، موجب شده است تا اجرای راهبرد مشارکت عمومی - خصوصی و هموارکردن زمینه همکاری، مشارکت و بهره‌گیری از

شتاب‌بخشیدن به روند رشد اقتصادی در کشورها نیازمند کاهش سطح حضور دولت در فعالیت‌های غیرحاکمیتی است که ممکن است در چهارچوب خصوصی‌سازی تعریف شود؛ اما آنچه موضوع مشارکت بخش خصوصی - دولتی را از مفهوم خصوصی‌سازی متمایز می‌کند، این است که در بحث مشارکت بخش خصوصی - دولتی، دولت‌ها وظایف قانونی و مسئولیت‌های حاکمیتی خود را حفظ و با تقبل بخشی از ریسک و حداقل کردن آن، زمینه شراکت بخش خصوصی با بخش دولتی را فراهم می‌کنند (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۶). از جمله روش‌هایی که بیش از دو دهه دولت‌ها به آن توجه کرده‌اند و با گذشت سال‌ها و درک اهمیت آن، همچنان با شدت بیشتری برای ترغیب بخش خصوصی به مشارکت در آن می‌کوشند، مشارکت عمومی - خصوصی است (دار، ۲۰۰۸). بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته، این روش را برای اجرای پروژه‌های خود در سطوح ملی و محلی به کار می‌گیرند (رسولی‌منش، ۱۳۸۹). دولت‌ها به سرعت دریافته‌اند که نه از لحاظ منابع انسانی و نه از لحاظ منابع مالی قادر نیستند به تعهدات گسترده خود جامعه عمل بپوشانند. اگر سیاست‌ها و کمک‌های مالی دولتی نبود، مدیران دولتی در جستجوی کشف پتانسیل مشارکت بخش خصوصی در زمینه سرمایه‌گذاری‌ها بودند. این فرآیند منجر به تغییر و جابجایی وظایف دولتی از تأمین خدمات عمومی به نوعی از مشارکت با بخش خصوصی شد (احمدی و موسوی، ۱۳۹۳).

یکی از الزامات مهم برای تشویق مشارکت بخش غیردولتی، فراهم کردن امنیت اقتصادی و به تبع آن

واحدهایی برای مدیریت دائم چنین پروژه‌هایی ضروری است (احمدی و موسوی، ۱۳۹۳).

طی مسیر رشد و توسعه، کشور نیازمند تأمین زیرساخت‌ها و اجرای طرح‌ها و پروژه‌هایی است که هم از نظر موضوعی بسیار متنوع‌اند و هم از نظر میزان نیاز به تأمین منابع و سرمایه در گستره وسیعی قرار می‌گیرند. یکی از سازوکارهایی که با توجه به تنوع موجود، توانایی هریک از بخش‌های عمومی و خصوصی را متناسب با ظرفیت‌شان به کار می‌گیرد، مشارکت عمومی - خصوصی است. این نوع مشارکت با ایفای نقش خود در زمینه‌های تأمین منابع و کمک به کاهش معضل کسری بودجه، کاهش هزینه‌های مربوط به اجرای پروژه‌ها، بهره‌گیری از تخصص و مهارت‌های بخش خصوصی در طراحی و اجرای باکیفیت پروژه‌ها، کاهش طول زمان اجرا و بهره‌برداری به‌موقع از آنها، ایجاد درآمد پایدار از محل اجرای پروژه‌های زیرساختی برای بخش عمومی و در نهایت بهبود دیدگاه‌های مردم نسبت به دولت، دارای نقش و ضرورتی شایان توجه است. با وجود آگاهی از دستاوردهای مثبت این مشارکت و ایجاد بستری مناسب برای تأمین زیرساخت‌ها، ارائه خدمات عمومی و تأمین منافع ملی، متأسفانه وجود موانع مهمی در انجام آن، حرکت در مسیر مطلوب را با کندی مواجه و دستیابی به عملکردی مطلوب را با تأخیر روبه‌رو کرده است.

اهمیت و ضرورت این مطالعه در شناسایی موانع اصلی و ارزیابی آنها در طرح‌های عمرانی استان اصفهان است که با به‌کارگیری شیوه مشارکت عمومی و خصوصی انجام شده است و همچنین در رتبه‌بندی گزینه‌های مطلوبی است که بستری مناسب برای هدایت این بخش فراهم، اجرای موفق آن را تشویق و ترغیب و راه دستیابی به اهداف آن را هموار کند.

توان مالی، تخصصی و نوآوری بخش خصوصی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شود؛ اما با وجود این اهمیت و تصریح در بهره‌گیری از روش مشارکت عمومی - خصوصی در بند ب ماده ۲۱۴ قانون برنامه پنجم توسعه (شیروی و خدادادپور، ۱۳۹۳)، بررسی‌ها حاکی از وجود برخی از موانع مهم در اجرای مؤثر آن است. با مشارکت عمومی - خصوصی، بخش عمومی علاوه بر برخورداریهزینه از تخصص، منابع و نوآوری بخش خصوصی، خدمات کارا و اثربخش ارائه می‌کند. اگرچه مشارکت‌های عمومی - خصوصی از لحاظ نظری بسیار جذاب است، برای پیاده‌سازی آن در عمل، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه مشکلات بسیاری وجود دارد.

دغدغه اصلی پژوهش حاضر این است که با وجود تلاش‌های انجام‌شده و موانع شناسایی‌شده در سطوح ملی و پروژه‌های مرتبط، چه موانع مهمی بر سر راه توسعه مشارکت بخش خصوصی - عمومی پروژه‌های عمرانی استان در بخش‌های راهبردی وجود دارد و می‌کوشد در قالب شناسایی موانع اصلی و میزان اهمیت آنها، موانع فرعی را شناسایی و نتیجه‌گیری و پیشنهادها را لازم را برای استان اصفهان ارائه کند. یکی از راهبردهای کاهش هجمه خصوصی‌سازی، طراحی پروژه‌های مشارکتی بین بخش‌های خصوصی و دولتی است (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۹۶). یکی از مراحل مهم در طراحی الگوی مشارکت عمومی - خصوصی، طراحی واحدهایی برای سازماندهی، مدیریت و اجرای فرآیند مشارکت عمومی - خصوصی است. هدف از ایجاد چنین واحدهایی، مدیریت چالش‌های پیش روی پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی است؛ در واقع در صورتی که استفاده از مشارکت عمومی - خصوصی در اجرای پروژه‌ها استمرار داشته باشد، ایجاد

مبانی نظری پژوهش

مشارکت^۱ به معنی به کار گرفتن منابع شخصی به منظور سهیم شدن در اقدامی جمعی است (محسنی و همکاران، ۱۳۸۲). مشارکت با دیگران یکی از راههای مهم تأمین مالی پروژه‌ها است. مشارکت به دو صورت مدنی و حقوقی انجام می‌شود. مشارکت به‌طور معمول دامنه وسیعی از همکاری‌ها بین دولت‌های ملی و محلی و بخش خصوصی است که برای فراهم‌سازی زیرساخت‌ها یا عرضه خدمات معینی است که به‌طور سنتی به تنهایی توسط دولت فراهم می‌شود. تضمین مشارکت را باید تخصیص ریسک برابر و شفاف بین شرکا حمایت کند؛ بنابراین ساختار اداری نهادهای محلی شهری باید محاسبه‌شدنی و عملکردگرا شود؛ رفتاری که در آن ریسک‌های مختلف مشارکت عمومی - خصوصی میان گروههای طرف قرارداد تقسیم می‌شود و ترکیب منافع اقتصادی شامل پول، دارایی‌های فیزیکی و ... نیاز است (مظفری، ۱۳۹۴). به مجموعه فعالیت‌هایی که به نتیجه‌ای ویژه از قبیل ساخت‌وساز، عمران و آبادانی منجر شود، پروژه گفته می‌شود و ممکن است بسیار گسترده باشد؛ همچون پروژه ساخت یک شهر یا بسیار کوچک و محدود باشد؛ همچون پروژه ساخت یک جوی آب (مهدب بلاغی، ۱۳۹۴).

به کلیه پروژه‌هایی که در رابطه با سازندگی و آبادانی است، پروژه عمرانی گفته می‌شود. در این میان تعدادی پروژه‌های عمرانی دولتی نیز وجود دارد؛ پروژه‌های خاصی که دولت هر ساله در برنامه خود تعریف می‌کند و بودجه آن را نیز به تصویب می‌رساند. پروژه عمرانی دولتی مزایا و دستورات خاص خود را دارد و کاملاً تابع شرایط عمومی پیمان است. بانی

اینگونه پروژه‌ها ارگان‌های دولتی‌اند که طبیعتاً حقوقی هستند (مهدب بلاغی، ۱۳۹۴). شراکت عمومی - خصوصی قراردادی بین بخش‌های خصوصی و عمومی است که در آن به‌منظور ارائه یک خدمت و اجرای یک پروژه، شریک بخش خصوصی بیشترین سهم از تأمین مالی پروژه را برعهده می‌گیرد (عزت‌آبادی‌پور، ۱۳۹۳). مشارکت عمومی - خصوصی سازوکاری است که در آن بخش عمومی (دولت و سایر نهادهای حکومتی) به‌منظور تأمین خدمات (از جمله آب و فاضلاب، حمل‌ونقل، سلامت، آموزش و ...) از ظرفیت‌های بخش خصوصی (از جمله دانش، تجربه و منابع مالی) استفاده می‌کند؛ به بیان دیگر بخش خصوصی به نیابت از دولت در برخی از وظایف و مسئولیت‌های تأمین این خدمات نقش آفرینی می‌کند (روحانی‌نژاد، ۱۳۹۷). مشارکت عمومی - خصوصی، روشی تدارکاتی است که به‌منظور ارائه پروژه‌های دولتی در سراسر جهان استفاده شده است و در وسیع‌ترین مفهوم، هرگونه عملیات بین بخش دولتی و بخش خصوصی برای ارائه خدمات عمومی است (اسماعیل و هریس^۲، ۲۰۱۴). نخستین برنامه برای ایجاد چنین قراردادهایی در دولت محافظه کار بریتانیا در سال ۱۹۹۲ با نام برنامه تأمین مالی پیشگام پی اف آی^۳ برای تشویق برنامه‌های مشارکت عمومی - خصوصی ایجاد شد. این برنامه بیشتر روی کاهش نیاز بخش عمومی برای استقراض، تمرکز کرده بود (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۴). در کشور ایران با وجود ضرورت‌های فراوان، در این زمینه در برخی قوانین از جمله قانون برنامه پنجم توسعه و قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ درباره این موضوع بحث شده است (شیروی و خدادادپور، ۱۳۹۳).

2. Ismail and Harris
3. PFI

1. Participation

در راهبرد مشارکت بخش خصوصی - عمومی (یومار، آیدروس و خمیدی^۳، ۲۰۱۱)، ظرفیت و مهارت اندک بخش دولتی برای مدیریت پروژه‌های مشارکت بخش خصوصی و عمومی (گریمزی و لوییس^۴، ۲۰۰۴)، افزایش اندازه دولت، نوسان‌های نرخ ارز و تورم دائمی (جلائی اسفندآبادی، ۱۳۹۳)، ناکارآمدی سیاست‌های پولی بانک مرکزی، تغییر قوانین و مقررات و مخدوش بودن وجهه بین‌المللی (دانایی‌فرد، ۱۳۹۳) از جمله موانعی است که اجرای موفق این راهبرد را به مخاطره انداخته است.

دانایی‌فرد، دلخواه و کیایی (۱۳۹۶) پژوهشی را با هدف بررسی موانع توسعه راهبرد مشارکت بخش خصوصی - دولتی در پروژه‌های ملی و اولویت‌بندی هریک از موانع انجام دادند. راهبرد پژوهشی این مطالعه، ترکیبی و نیازمند گردآوری و تحلیل هر دو نوع داده کمی و کیفی بود و در نهایت ۴۶ مانع را شناسایی و در ۹ دسته طبقه‌بندی کردند. موسایی‌نژاد (۱۳۹۴) عوامل مهم و تأثیرگذار را شناسایی و استراتژی‌هایی برای بهبود چالش‌ها از جمله تأمین مالی از طریق بانک‌ها، گشایش LC ریالی و فاینانس، معافیت‌های مالیاتی، ایجاد صندوق توسعه راههای کشور، استفاده از روش‌های قیمت‌گذاری پویا و ... برای ایجاد رغبت در بخش خصوصی ارائه کرد. اسماعیل^۱ (۲۰۱۳) عوامل مهم موفقیت در مشارکت راه، شناسایی و از جمله مهم‌ترین آنها به حکمرانی خوب، مسئولیت‌پذیری بخش‌های عمومی و خصوصی و چهارچوب‌های قانونی پذیرفتنی اشاره کرد. چانگ و همکاران^۲ (۲۰۱۲) عوامل موفقیت مشارکت عمومی - خصوصی را بیان کردند و از جمله عوامل موفقیت مهم در این دو منطقه را شرایط پایدار اقتصاد کلان، چهارچوب قانونی مناسب و تشکیل کنسرسیوم قوی در بخش خصوصی برشمردند. موانع و چالش‌های مشارکت بخش خصوصی - دولتی بررسی شده در مطالعات، در جدول (۱) به صورت خلاصه مشاهده می‌شود.

بررسی‌ها حاکی از وجود برخی از موانع مهم در اجرای مؤثر آن است. براساس پژوهش‌های انجام شده درباره موانع مشارکت بخش خصوصی - عمومی، خط‌مشی دولت در تأمین زیرساخت‌ها، ناکارآمدی صنعت ساخت‌وساز، فقدان افراد کارشناس و حرفه‌ای

3. Umar & Idrus & Khamidi
4. Grimsey & Lewis

1. Ismail
2. Cheung & et al

جدول (۱) موانع توسعه مشارکت بخش خصوصی – دولتی در پروژه‌های ملی استخراج‌شده از پیشینه پژوهش

منبع	مانع
گریمری و لویس (۲۰۰۴)	<ul style="list-style-type: none"> - فقدان چهارچوب قانونی مشخص - دشواری در تأمین منابع مالی - پیچیدگی وضعیت مالیات پروژه‌های مشارکت بخش خصوصی - دولتی - پیچیدگی امور حسابداری پروژه‌های مشارکت بخش خصوصی - دولتی - مقبولیت نداشتن عمومی - ظرفیت و مهارت اندک بخش دولتی برای مدیریت پروژه‌های مشارکت بخش خصوصی - دولتی
یومار، آیدروس و خمیدی (۲۰۱۱)	<ul style="list-style-type: none"> - لغو توافقات دولتی در نتیجه تغییر دولت‌ها - فقدان نهادهای مالی قدرتمند - خط‌مشی دولت در تأمین زیرساخت‌ها - ناکارآمدی صنعت ساخت‌وساز - عادلانه نبودن روند رسیدگی به شکایات مشارکت بخش خصوصی - دولتی - فساد در دولت - نبود قراردادی واضح و روشن - فقدان افراد کارشناس و حرفه‌ای در راهبرد مشارکت بخش خصوصی - دولتی - زیادبودن هزینه شرکت در مناقصه پروژه‌های مشارکت بخش خصوصی - دولتی - کاهش اشتغال در بخش دولتی
لیو و ویلکینسون (۲۰۱۱)	<ul style="list-style-type: none"> - ریسک‌های سیاسی، اجتماعی و قانونی فراوان - شرایط نامساعد اقتصادی و تجاری - هزینه معاملاتی زیاد و تأخیر طولانی بین طراحی زیرساخت و بهره‌برداری از خدمات آن - مسائل و مشکلات مرتبط با بخش دولتی - مسائل و مشکلات مرتبط با بخش خصوصی
کمیسیون اقتصادی و اجتماعی ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه (۲۰۱۲)	<ul style="list-style-type: none"> - پشتیبانی نکردن از برنامه‌های مشارکت بخش خصوصی - دولتی - آگاهی نداشتن و درک ضعیف سیاستمداران و تصمیم‌گیرندگان از مشارکت بخش خصوصی - دولتی - نبود ظرفیت در بخش خصوصی (در سطح عملیاتی) در رابطه با توسعه و اجرای پروژه - مشارکت بخش خصوصی - دولتی - پوشش ناکافی سازماندهی قانونی و چهارچوب نهادی مشارکت بخش خصوصی - دولتی - روشن تعریف نکردن فرآیند مشارکت بخش خصوصی - دولتی - دشواری در به دست آوردن منابع مالی بلندمدت - پرنکردن شکاف تأمین مالی توسط دولت با استفاده از مشوق‌ها و یارانه‌ها - سخت و وقت‌گیر بودن تملک بر اراضی مورد نیاز برای احداث پروژه‌های مشارکت بخش خصوصی - دولتی

شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مدیران، کارشناسان، خبرگان و دانشگاهیانی است که در زمینه تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی استان اصفهان دارای تخصص، تجربه و آگاهی لازم هستند و حجم آن به‌طور دقیق مشخص نیست. یکی از روش‌های تعیین حجم نمونه، روش خبرگی است که حدود ۳۰ تا ۴۰ نفر تخمین زده می‌شود و این تعداد تا حد رسیدن به اشباع افزایش‌یافتنی است. روش نمونه‌گیری، سهمیه‌ای است و تنها افراد دارای تخصص، تجربه و آگاهی درباره مسئله، پاسخ ارائه می‌دهند. برای گردآوری اطلاعات از ابزار پرسش‌نامه

بومی‌سازی شده‌ای استفاده شده که با هدف شناسایی موانع تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی استان اصفهان با رویکرد چندمعیاره تنظیم شده و شامل پنج شاخص: ۱. موانع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی؛ ۲. موانع قانونی و مقرراتی؛ ۳. موانع اقتصادی و مالی؛ ۴. موانع ساختاری، انسانی و فرآیندی؛ ۵. موانع راهبردی و اجرایی است. این پرسش‌نامه دارای ۶۶ سؤال است و روایی صوری و روایی محتوایی آن به تأیید خبرگان رسیده است. به‌منظور بررسی پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده و محاسبه آن به کمک نرم‌افزار SPSS انجام شد (جدول ۲).

جدول (۲) بررسی پایایی پرسش‌نامه

تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ	ابعاد
۱۴	۰/۸۲۴	موانع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی
۱۱	۰/۷۳۸	موانع قانونی و مقرراتی
۱۴	۰/۹۱۰	موانع اقتصادی و مالی
۱۴	۰/۸۸۲	موانع فرآیندی، ساختاری و انسانی
۱۳	۰/۸۸۴	موانع راهبردی و اجرایی
۶۶	۰/۹۵۸	پایایی کل پرسش‌نامه

یافته‌ها

برای تجزیه و تحلیل ویژگی‌های جمعیت‌شناختی طبق داده‌های جدول (۳)، ۴۰ پرسش‌نامه توزیع شد که پاسخ‌دهندگان تعداد ۳۷ پرسش‌نامه را تکمیل کردند.

همان‌گونه که در جدول (۲) مشاهده می‌شود، ضریب همسانی درونی پرسش‌نامه (آلفای کرونباخ) ۰/۹۵۸ به دست آمده که نشان‌دهنده دقت زیاد ابزار اندازه‌گیری استفاده‌شده در این مطالعه است.

جدول (۳) نتایج آمار توصیفی پاسخ‌دهندگان

درصد فراوانی	تعداد فراوانی	وضعیت سابقه کار
۸,۱	۳	زیر ۳ سال
۵,۴	۲	۳ - ۷ سال
۱۸,۹	۷	۸ - ۱۵ سال
۴۰,۵	۱۵	۱۶ - ۲۵ سال
۲۷,۰	۱۰	بیش از ۲۵ سال
۱۰۰,۰	۳۷	مجموع
درصد فراوانی	تعداد فراوانی	وضعیت سابقه کار مرتبط با مشارکت عمومی - خصوصی
۲۱,۶	۸	نامشخص
۵۹,۵	۲۲	۱ سال - ۶
۱۰,۸	۴	۷ سال - ۱۲
۲,۷	۱	۱۹ - ۲۴ سال
۵,۴	۲	۲۵ - ۳۰ سال
۱۰۰,۰	۳۷	مجموع
درصد فراوانی	تعداد فراوانی	وضعیت تحصیلات
۲۷,۰	۱۰	لیسانس
۶۴,۹	۲۴	فوق لیسانس
۸,۱	۳	دکتری
۱۰۰,۰	۳۷	مجموع
درصد فراوانی	تعداد فراوانی	وضعیت محل خدمت
۲,۷	۱	نامشخص
۹۴,۶	۳۵	دولتی
۲,۷	۱	بخش خصوصی
۱۰۰,۰	۳۷	مجموع
درصد فراوانی	تعداد فراوانی	وضعیت پست سازمانی
۱۰,۸	۴	نامشخص
۴۰,۵	۱۵	کارشناس
۵,۴	۲	رئیس اداره
۱۶,۲	۶	رئیس گروه
۲۱,۶	۸	معاون

۵,۴	۲	مدیرکل و بالاتر
۱۰۰,۰	۳۷	مجموع
درصد فراوانی	تعداد فراوانی	حوزه فعالیت جامعه
۲,۷	۱	انرژی
۲,۷	۱	پژوهش و آموزش عالی
۱۸,۹	۷	آب و فاضلاب
۲,۷	۱	آموزش و پرورش
۱۰,۸	۴	ورزش
۸,۱	۳	فرهنگ و هنر
۲,۷	۱	صنعت و معدن
۲,۷	۱	کشاورزی و منابع طبیعی
۲,۷	۱	حمل و نقل
۲,۷	۱	عمران شهری
۱۰,۸	۴	میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
۲,۷	۱	بهداشت و سلامت
۱۶,۲	۶	رفاه اجتماعی
۱۰,۸	۴	نظارتی و قضایی
۲,۷	۱	سایر
۱۰۰,۰	۳۷	مجموع

موانع قانونی و مقرراتی؛ ۳. موانع اقتصادی و مالی؛ ۴. موانع فرآیندی، ساختاری و انسانی؛ ۵. موانع راهبردی و اجرایی؛ سپس عوامل بازدارنده و موانع تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی در پروژه‌های استان، رتبه‌بندی (اولویت‌بندی) شد. شیوه انجام این رتبه‌بندی براساس داده‌های پرسش‌نامه و به روش یافتن میانگین و وزن‌دهی ذهنی انجام شد و در جدول (۴) به ترتیب اولویت موانع مشخص شده است؛ همچنین در ادامه به منظور دقت بیشتر و اولویت‌بندی بهتر برای استفاده کاربردی از نتایج پژوهش حاضر، در پروژه‌های عمرانی سؤالات بخش متغیر (موانع متغیر) پرسش‌نامه توزیع شده اولویت‌بندی شد که به ترتیب اولویت در جدول (۵) آورده شده است؛ در ضمن وجود سؤالات متغیر پرسش‌نامه توزیع شده، به منظور یافتن وزن

در پژوهش حاضر طبق پژوهش‌های قبلی انجام شده و موانع و مشکلاتی که پژوهشگر و خبرگان در تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی استان با آن مواجه هستند، ابعاد و مؤلفه‌های پدیده جستجو و برای آزمون متغیرها براساس رویکرد کمی، پرسش‌نامه‌ای خودساخته براساس پژوهش دانایی‌فرد و همکاران (۱۳۹۶) و برگرفته از نظر خبرگان استان طراحی شد. جهت‌گیری این پژوهش توسعه‌ای است؛ زیرا سعی در شناسایی موانع تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی استان اصفهان با رویکرد چندمعیاره دارد. با توجه به شرایط موجود و طبق نظر خبرگان و اساتید مدیریت و اعمال دیدگاه‌های آنها در شناسایی موانع موجود، پنج عامل کلی (طبقه) به این شرح شناسایی شد: ۱. موانع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی؛ ۲.

پرسش‌نامه برای استفاده آن در روش تاپسیس و اولویت‌بندی بخش سؤالات ثابت پرسش‌نامه یا به عبارت دیگر اولویت‌بندی موانع مشترک در بین ۵ دسته (قراردادهای اصلی مشارکت عمومی - خصوصی) است.

جدول شماره (۴) اولویت‌بندی عوامل بازدارنده تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی

رتبه	موانع	میانگین	وزن
۱	موانع اقتصادی و مالی	۰۰۲۴۴/۴	۲۱۱۷۲۱/۰
۲	موانع راهبردی و اجرایی	۸۳۶۹۸/۳	۲۰۲۹۶۹/۰
۳	موانع قانونی و مقرراتی	۷۹۴۵۹۵/۳	۲۰۰۷۲۷/۰
۴	موانع فرآیندی، ساختاری و انسانی	۷۱۲۸۳۸/۳	۱۹۶۴۰۲/۰
۵	موانع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی	۵۵۷۴۳۲/۳	۱۸۸۱۸۱/۰

عبارتی پاسخ ایده‌ئال مثبت (A⁺) متشکل از تمامی جواب‌های بهتر ممکن و پاسخ ایده‌ئال منفی (A⁻) متشکل از همه جواب‌های بدتر ممکن در بین شاخص‌هاست. روش رتبه‌بندی تاپسیس به این صورت انجام شده است: گام اول: میانگین نظر خبرگان (تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری)؛ گام دوم: نرمال‌سازی یا بی‌مقیاس کردن ماتریس؛ گام سوم: وزن‌دهی به ماتریس نرمال‌شده؛ گام چهارم: تعیین راه‌حل ایده‌ئال مثبت و ایده‌ئال منفی؛ گام پنجم: تعیین اندازه فاصله از راه‌حل ایده‌ئال مثبت و منفی؛ گام ششم: محاسبه نزدیکی به راه‌حل ایده‌ئال مثبت و منفی و همچنین رتبه‌بندی گزینه‌ها.

بنابراین، با توجه به جدول‌های (۴) و (۵) نشان داده شده است موانع و عوامل بازدارنده تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی به ترتیب اولویت‌بندی عبارتند از:

۱. موانع اقتصادی و مالی؛
۲. موانع راهبردی و اجرایی؛
۳. موانع قانونی و مقرراتی؛
۴. موانع فرآیندی، ساختاری و انسانی؛
۵. موانع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی؛

سپس قراردادهای اصلی مشارکت عمومی - خصوصی در پروژه‌های استان رتبه‌بندی (اولویت‌بندی) شد. شیوه انجام این رتبه‌بندی براساس روش تاپسیس^۱ (تکنیک یافتن ترتیب ارجحیت به کمک شباهت به پاسخ‌های ایده‌ئال)، از جمله روش‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه پرکاربرد، است. طبق این روش، بهترین گزینه، به پاسخ مثبت ایده‌ئال نزدیک‌ترین و از پاسخ منفی ایده‌ئال دورترین است. پاسخ مثبت ایده‌ئال، سود را حداکثر و هزینه را حداقل می‌کند و پاسخ منفی ایده‌ئال، سود را حداقل و هزینه را حداکثر می‌کند؛ به

1. TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution)

جدول (۵) اولویت‌بندی موانع فرعی (سوالات پرسش‌نامه) تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی

موانع اقتصادی و مالی	
۴/۳۸۸۸۸۹	پوشش ندادن ریسک‌های مربوط به تورم، نرخ ارز و تغییر مقررات توسط بیمه یا صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری
۴/۳۵۱۳۵۱	نامناسب بودن شرایط اقتصادی تجاری و فضای کسب‌وکار
۴/۱۶۶۶۶۷	نبود تمرکز و اختیار لازم در سیستم بانکی استان‌ها برای ارائه تسهیلات
۴/۱۶۶۶۶۷	سازگار نبودن شرایط اعطای تسهیلات بانک‌ها با ساختار پروژه‌های مشارکتی
۳/۸۹۱۸۹۲	بهره‌نگرفتن از ظرفیت‌های بازار سرمایه در تأمین قراردادهای مشارکتی
۳/۸۱۰۸۱۱	نامشخص بودن اولویت‌های سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش عمومی - خصوصی
۳/۷۰۲۷۰۳	نبود سازوکار مناسب استفاده از منابع صندوق توسعه ملی و بانک توسعه اسلامی
۳/۵۴۰۰	مشکلات مالی و کمبود نقدینگی بخش خصوصی
موانع راهبردی و اجرایی	
۴/۱۳۸۸۸۹	کمبود دوره‌های آموزشی ترویجی و معرفی فرصت‌های سرمایه‌گذاری در دستگاه‌های اجرایی
۴/۰۸۱۰۸۱	تعریف نکردن کاربری‌های جانبی و تأسیسات مورد نیاز به منظور جذب کردن مشارکت برای سرمایه‌گذاران
۳/۹۱۶۶۶۷	اطلاع‌رسانی نکردن کافی به بخش خصوصی برای مشارکت عمومی - خصوصی
۳/۸۹۱۸۹۲	توجه نکردن به سرمایه‌گذاری بر اساس سیاست‌های آمایش سرزمین و سطح توسعه‌یافتگی
۳/۷۲۲۲۲۲	پیچیدگی وضعیت مالیاتی پروژه‌های مشارکت بخش خصوصی - دولتی
۳/۶۷۵۶۷۶	دشواری و وقت‌گیر بودن تأمین زیرساخت‌ها برای اجرای پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی
۳/۴۳۲۴۳۲	اطمینان نداشتن سرمایه‌گذاران به مطالعات فنی و مالی انجام شده برای پروژه‌ها توسط دستگاه‌های اجرایی
موانع قانونی و مقرراتی	
۴/۰۵۴۰۵۴	نبود قرارداد واضح و روشن و چهارچوب جامع و پایدار برای مدیریت قراردادها
۴/۰۲۷۰۲۷	نبود ظرفیت‌های کافی برای تعریف مشوق‌ها - معافیت‌ها در طرح‌های مشارکت
۴	جدید بودن حوزه و نبود بسترهای قانونی بالادستی و کمبود ظرفیت‌های قانونی از جمله آیین‌نامه
۳/۶۷۵۶۷۶	تضاد ظرفیت‌های قانونی مشارکت عمومی - خصوصی با سایر قوانین
۳/۲۱۶۲۱۶	دخالت مستقیم قانون‌گذاران در هدایت برخی از امور مربوط
موانع فرآیندی، ساختاری و انسانی	
۳/۹۱۸۹۱۹	بی‌ثباتی مدیریت‌ها در بخش دولتی و تأثیر آن بر اجرانشدن راهبردهای سند چشم‌انداز
۳/۸۹۱۸۹۲	واضح و روشن تعریف نکردن فرآیند و ساختار مشارکت بخش عمومی - خصوصی
۳/۸۳۷۸۳۸	ضعف‌های موجود در هماهنگی نهادهای درگیر مشارکتی عمومی - خصوصی
۳/۷۲۹۷۳	فقدان نهادهای تخصصی و حرفه‌ای مختص به آماده‌سازی طرح‌های عمومی - خصوصی
۳/۶۴۸۶۴۹	دخالت بخش‌های حاکمیتی در امور تخصصی دستگاه‌های اجرایی
۳/۵۹۴۵۹۵	مقاومت مدیران و کارکنان دولتی در سطوح عملیاتی در برابر به‌کارگیری راهبرد مشارکت عمومی - خصوصی
۳/۵۶۷۵۶۸	آشنایی کافی نداشتن دستگاه‌های نظارتی با اهمیت و موضوع مشارکت عمومی - خصوصی
۳/۵۱۳۵۱۴	ناآگاهی و درک ضعیف نهادهای حاکمیتی و تصمیم‌گیرندگان مشارکت عمومی - خصوصی
موانع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی	
۴/۰۲۷۰۲۷	نبود مقبولیت عمومی و کمبود اعتماد بین بخش دولتی و خصوصی در انجام تعهدات و تناسب نداشتن حرف و

	عمل برخی مدیران
۳/۸۱۰۸۱۱	ریسک‌های سیاسی و اجتماعی زیاد
۳/۷۸۳۷۸۴	مخدوش بودن وجهه بین‌المللی کشور، اثر تحریم‌ها و ...
۳/۷۸۳۷۸۴	تمایل دولت در تسلط و دخالت بیش از حد در اینگونه پروژه‌ها
۳/۶۴۸۶۴۹	بی‌ثباتی توافقات دولتی در نتیجه تغییر دولت
۳/۵۶۷۵۶۸	مشکل فرهنگ کار مشارکتی و جمعی
۳/۳۵۱۳۵۱	خودباوری نداشتن برخی مدیران در اجرای مشارکت عمومی - خصوصی
۲/۴۸۶۴۸۶	عادلان نبودن روند رسیدگی به شکایات مشارکت عمومی - خصوصی

جدول (۶) محاسبه نزدیکی به راه‌حل ایده‌نال مثبت و منفی و همچنین رتبه‌بندی گزینه‌ها

رتبه	موانع مشارکت‌های عمومی - خصوصی	فاصله با ایده‌نال مثبت	فاصله با ایده‌نال منفی	ضریب نزدیکی
۱	قراردادهای خدماتی	۰	۰۶۸۸/۰	۱
۲	قراردادهای اجاره‌ای	۰۲۴۶/۰	۰۴۵۳/۰	۰/۶۴۸۳
۳	قراردادهای مدیریتی	۰۲۶/۰	۰۴۳/۰	۰/۶۲۳۴
۴	ساخت و بهره‌برداری، انتقال (BOT) و ...	۰۶۴۱/۰	۰۰۶۱/۰	۰/۰۸۷۲
۵	اعطای امتیاز	۰۶۴۲/۰	۰۰۵۴/۰	۰/۰۷۷۵
۶	سرمایه‌گذاری مشترک	۰۶۸۳/۰	۰۰۰۸/۰	۰/۰۱۲۱

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر، موانع تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی استان را شناسایی و بررسی می‌کند. طی سال‌های اخیر پژوهش‌هایی درباره بررسی موانع در انجام تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی صورت گرفته که به برخی موانع اشاره شده است؛ اما در این پژوهش‌ها دسته‌بندی موانع در قالب ابعاد سیاسی، فرهنگی و اجتماعی، قانونی و مقرراتی، اقتصادی و مالی، فرآیندی، ساختاری و انسانی و همچنین راهبردی و اجرایی در توسعه نیافتن مشارکت بخش عمومی - خصوصی با مدنظر قراردادن انواع قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی مشاهده نشد. در این پژوهش سعی بر آن شد که موانع مهم پس از شناسایی، در دسته‌بندی‌های جداگانه قرار

داده و در هر دسته نیز اولویت‌بندی شوند؛ برای مثال پوشش ندادن ریسک‌های مربوط به تورم، نرخ ارز و تغییر مقررات توسط بیمه یا صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری و نامناسب بودن شرایط اقتصادی تجاری و فضای کسب و کار به ترتیب در اولویت اول و دوم موانع اقتصادی و مالی یا کمبود دوره‌های آموزشی و ترویجی و معرفی فرصت‌های سرمایه‌گذاری در دستگاههای اجرایی در اولویت اول موانع راهبردی و اجرایی قرار گرفتند. طی مسیر رشد و توسعه، استان نیازمند تأمین زیرساخت‌ها، اجرای طرح‌ها و بهره‌برداری از پروژه‌هایی است که هم از نظر موضوعی بسیار متنوع‌اند و هم از نظر میزان نیاز به تأمین منابع و سرمایه در گستره وسیعی قرار می‌گیرند. یکی از سازوکارهایی که با توجه به تنوع موجود، توانایی

سرمایه‌گذاری مشترک اختصاص یافت. براساس یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها که به روش محاسبه میانگین داده‌ها و وزن‌دهی ذهنی آنها انجام شد، هر کدام از پنج دسته موانع تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی استان اصفهان با رویکرد چندمعیاره عمرانی استان به ترتیب اهمیت عبارتند از:

- ✓ موانع اقتصادی و مالی؛
- ✓ موانع راهبردی و اجرایی؛
- ✓ موانع قانونی و مقرراتی؛
- ✓ موانع فرآیندی، ساختاری و انسانی؛
- ✓ موانع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی.

طبق پژوهش‌های قبلی انجام شده و براساس موانع و مشکلاتی که پژوهشگر و خبرگان در تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی استان با آن مواجه هستند، این موانع و ابعاد و زیرمؤلفه‌های پدیده جستجو شد که برای آزمون متغیرها براساس رویکرد کمی، پرسش‌نامه خودساخته برپایه پژوهش دانایی فرد و همکاران (۱۳۹۶) و برگرفته از نظر خبرگان استان طراحی شد. با توجه به شرایط موجود و طبق نظر خبرگان و اساتید مدیریت و اعمال دیدگاه‌های آنها در شناسایی موانع موجود، پنج دسته مانع شناسایی شد که در بالا و به ترتیب اولویت بیان شد؛ به علاوه ادامه تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش تاپسیس انجام شد؛ سپس رتبه‌بندی موانع مشترک در بین پنج دسته (قراردادهای اصلی مشارکت عمومی - خصوصی) به ترتیب اولویت زیر مشخص شد:

- ۱- قراردادهای خدماتی
- ۲- قراردادهای اجاره‌ای
- ۳- قراردادهای مدیریتی
- ۴- ساخت و بهره‌برداری، انتقال (BOT و ...)

هریک از بخش‌های عمومی و خصوصی را متناسب با ظرفیت‌شان به کار می‌گیرد، مشارکت عمومی - خصوصی است. با وجود آگاهی از دستاوردهای مثبت این مشارکت، ایجاد بستری مناسب برای تأمین زیرساخت‌ها، ارائه خدمات عمومی و تأمین منافع استانی، وجود موانع مهمی در انجام آن حرکت در مسیر مطلوب را با کندی مواجه کرده است. مشخص شد که موانع اقتصادی و مالی، در بین پنج دسته شناسایی شده، دارای بیشترین اهمیت است و سایر موانع به ترتیب اولویت در زیر مشخص شده‌اند:

- ✓ موانع راهبردی و اجرایی؛
- ✓ موانع قانونی و مقرراتی؛
- ✓ موانع فرآیندی، ساختاری و انسانی؛
- ✓ موانع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی.

با دسته‌بندی طیف شیوه‌های مشارکت عمومی - خصوصی (انواع قراردادها) شامل قراردادهای خدماتی، اجاره‌ای، مدیریتی، ساخت و بهره‌برداری، انتقال (BOT و ...)، اعطای امتیاز و سرمایه‌گذاری مشترک، وجود موانع را در هر یک از قراردادها ارزیابی و تأثیر موانع در آنها را بررسی کردند؛ در این رابطه یکی از روش‌های تحلیل آماری که برای اولویت‌بندی موانع در قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی در نظر گرفته می‌شود، روش تاپسیس است؛ بنابراین در پژوهش حاضر روش تاپسیس شش مرحله‌ای استفاده شد که بر این اساس در ابتدا ماتریس تصمیم تشکیل شد و بعد از اجرای مراحل پنج‌گانه، در مرحله ششم، اولویت‌بندی و رتبه‌بندی موانع در انواع قراردادها انجام شد. کمترین موانع به قراردادهای خدماتی، دومین رتبه به قراردادهای اجاره‌ای، سومین رتبه به قراردادهای مدیریتی، رتبه چهارم به ساخت و بهره‌برداری، انتقال (BOT و ...)، رتبه پنجم به اعطای امتیاز و رتبه ششم به

۵- اعطای امتیاز

۶- سرمایه‌گذاری مشترک

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، پیشنهادهای کاربردی در راستای موانع تأمین مالی بخش عمومی برای پروژه‌های عمرانی به این صورت ارائه می‌شود: با توجه به اینکه ساختار مشارکت عمومی - خصوصی به مجموعه نهادهای اقتصادی و اجتماعی و کیفیت مداخله دولت و بخش خصوصی در اقتصاد بستگی دارد، بنابراین ضروری است تا براساس ساختار نهادی کشور و در چهارچوب قوانین بالادستی، برنامه‌ریزی منسجمی برای بسترسازی افزایش مشارکت عمومی - خصوصی انجام شود؛ همچنین راهبرد توسعه مشارکت بخش عمومی - خصوصی در بهبود بازده پروژه در جایگاه مهم‌ترین معیار تأثیرگذار در توسعه این مشارکت مدنظر قرار می‌گیرد. معنای ضمنی این راهبرد آن است که سیاست‌های تشویقی بخش خصوصی برای توسعه مشارکت نسبت به سایر سیاست‌ها از جمله بهبود کیفیت خدمات یا کاهش ریسک در اولویت قرار دارند و بهتر به توسعه مشارکت کمک می‌کنند؛ علاوه‌بر این رفع محدودیت‌های دولتی، از جمله قیمت‌گذاری و قوانین دست‌وپاگیر سرمایه‌گذاری از راهکارهای مهم رفع موانع توسعه مشارکت است. این محدودیت‌ها موجب کاهش سودآوری، انگیزه مشارکت و ... می‌شوند. یکی از روش‌های افزایش دهنده انگیزه مشارکت بخش خصوصی در این پروژه‌ها، ارائه بسته‌ای از پروژه‌ها به صورت هم‌زمان است؛ در این حالت با توزیع ریسک پروژه‌های مختلف و جبران ریسک احتمالی پروژه احداث یک زیرساخت، با عواید احتمالی سایر پروژه‌ها، تمایل و اطمینان بخش خصوصی نسبت به مشارکت افزایش می‌یابد. انجام مطالعات جامع درباره زمینه‌های

بهره‌گیری از مدل‌های مشارکت عمومی - خصوصی به تفکیک هر یک از زیربخش‌ها با توجه به اقتضانات خاص هر زیربخش از موضوعات مهمی است که برای توسعه مطالعات آینده پیشنهاد می‌شود.

منابع فارسی

- احمدی، م.، و موسوی، س. م. (۱۳۹۳). مشارکت عمومی و خصوصی: مبانی نظری مطالعات موردی. دانشگاه امام صادق، چاپ دوم.
- حبیبی، آ.، ایزدی‌ار، ص.، و سرافرازی، ا. (۱۳۹۳). تصمیم‌گیری چندمعیار فازی. انتشارات: کتیبه گال.
- حمیدی‌زاده، ع.، عبدالمی اصل، ا.، و نصیری، ن. (۱۳۹۸). شناسایی عوامل کلیدی موفقیت مشارکت عمومی - خصوصی در صنعت داروی ایران. فرآیند مدیریت توسعه، ۳۲ (۱۰۹)، ۷۱-۱۶۶.
- خسروی‌زاده، ا.، بهرامی، ع. ر.، و حقدادی، ع. (۲۰۱۴). موانع سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش خصوصی در ورزش استان مرکزی. مطالعات مدیریت ورزشی، ۲۴ (۲۴)، ۲۰۷-۲۲۲.
- دانایی‌فرد، ح.، دلخواه، ج.، و کیانی، پ. (۱۳۹۶). شناسایی و اولویت‌بندی موانع توسعه مشارکت‌های خصوصی و عمومی. مجله چشم‌انداز مدیریت مشاغل، ۲۹ (۲۹)، ۳۳-۴۹.
- رسولی‌منش، س. م. (۱۳۸۹). تأمین مالی برنامه‌ها و پروژه‌های توسعه شهری با استفاده از روش مشارکت عمومی - خصوصی. اقتصاد شهر، ۵ (۵)، ۳-۴۳.
- روحانی‌نژاد، م. (۱۳۹۷). یادداشت مشارکت عمومی و خصوصی ۱۹ قانون بودجه سال ۲۰۱۸. پاورپوینت، رئیس گروه مشارکت‌های دولتی و خصوصی

مدیریت پروژه و ساخت‌وساز، مؤسسه آموزش عالی مهر البرز.

نوروزی، م.، عاشوری، م. ر.، و بلادیان، س. م. (۱۳۹۴). عوامل مهم انتقادی در اجرای پروژه‌های مشارکت دولتی - خصوصی در بخش انرژی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی صنعت برق). *مجله مدیریت بهبود*، (۳)، ۸۳-۱۰۸.

References

- Ahmadi, M., & Mousavi, S. M. (2014). *Public - Private Partnership: Theoretical Foundations of Case Studies*. Imam Sadeh University. Second Edition. (In Persian)
- Chan, A. P. C., Lam, P. T. I., Chan, D. W. M., Cheung, E., & Ke, Y. (2010). Potential obstacles to successful implementation of public - private partnerships in Beijing and the Hong Kong special administrative region. *Journal of Management In Engineering*. 26(1): 30-40. ISSN (online): 1943-5479.
- Cheung, E, Chan, A. P. C., Lam, P. T. I., Chan, D. W. M., & Ke, Y. (2012). A Comparative study of critical success factors for public private partnerships (ppp) between Mainland China and the Hong Kong Special Administrative Region. *Facilities. Special Issue on Facility Management Development (Final Accepted Manuscript)*. 30(13/14): 647-666. October 2012. <https://core.ac.uk/download/pdf/193984648.pdf>
- Danaei Fard, H., Delkxah, J., & Kiani, P. (2017). Identifying and prioritizing barriers to development of private-public partnerships. *Journal of Business Management Perspectives*. 29: 33-49. <http://jbmp.sbu.ac.ir/article/view/18583/6195>. (In persion)
- Darr, J. (2008). Current trends in public private partnership laws. Legislative update. *Construction Law Journal*. 28.
- Ezat Abadipour, H., & Taherpour Kalantari, H. (2014). Evaluation and prioritization of variables affecting public - private partnership success. *Management and Development Process*. 27(3): 89.

سازمان بودجه و برنامه‌ریزی کشور، آگوست ۲۰۱۸.

شیروی، ع. و خدادادپور، م. (۱۳۹۳). مشارکت‌های عمومی - خصوصی از منظر قوانین ایران. *حقوق خصوصی*، ۱۱(۲)، ۲۲۷-۲۶۱.

صادقی شاهدانی، م.، شهبازی غیائی، م.، و بیگدلی، و. (۱۳۹۸). اولویت بندی موانع توسعه مشارکت‌های دولتی و خصوصی در بخش حمل و نقل ایران با استفاده از روش MCDM. *فصلنامه تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی*، (۶)، ۱۰۷-۱۳۰.

عزت آبادی پور، ح.، و طاهرپور کلانتری، ح. (۱۳۹۳). ارزیابی و اولویت بندی متغیرهای مؤثر در موفقیت مشارکت عمومی و خصوصی. *فرآیند مدیریت و توسعه*، ۲۷(۳)، ۸۹.

محسنی، م.، و جاراللهی، ع. (۱۳۸۲). مشارکت اجتماعی در ایران. تهران. انتشارات آرون: ۱۲.

مظفری، آ. (۱۳۹۴). *ارزیابی عملکرد پروژه‌های مشارکتی مدیریت شهری با مقیاس بزرگ با رویکرد کارت تراز متوازن ترکیبی و روش‌های تصمیم‌گیری چندشاخصی با متغیرهای زبانی فازی*. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). مهندسی صنایع - صنعتی، گروه مهندسی صنایع، دانشگاه پیام نور، تهران - شمال.

مهدب بلاغی، م. (۱۳۹۴). *پژوهش در مهندسی عمران (مسیر اجرای پروژه ۲: تعریف‌ها؛ پروژه، عمران، پروژه‌های عمرانی، کارفرما، مجری)*. <http://www.mmbalaghi.com>

موسین‌نژاد، آ. (۱۳۹۴). بررسی چالش‌ها و موانع قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی در پروژه‌های زیربنایی (بزرگراه) از منظر کارفرما و سرمایه‌گذار. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). مهندسی،

- Mozafari, A. (2015). *Performance Evaluation of Large-Scale Urban Management Collaborative Projects with Combined Balanced Scorecard Approach and Multi-Index Decision Making Methods with Fuzzy Linguistic Variables*. (MSc. Industrial-Industrial Engineering). Industrial Engineering Department, Payame Noor University, Tehran - North. (In Persian)
- Norouzi, M., Ashouri, M. R., & Beladian, S. M. (2015). Critical success factors in implementation of public - private partnership projects in the energy sector of the Islamic Republic of Iran (Case study of power industry). *Journal of Management Improvement*. (3): 83-108. http://www.behboodmodiriat.ir/article_42882.html. (In Persian)
- Rasooli Manesh, S. M. (2010). Financing urban development plans and projects using the public - private partnership method. *City Economics*. (5): 3-43. (In Persian)
- Rohani Nejad, M. (2018). *Public - Private Partnership Note 19 of the Budget Law of 2018*. PowerPoint, Head of Public - Private Partnership Department of the State Budget and Planning Organization, August 2018. <https://www.mporg.ir/FileSystem/View/File.aspx?FileId=fcbf058a-4b4e-458e-bc9f-f2a73e59f0cc>. (In Persian)
- Sadeghi Shahedani, M., Shahbazi Ghiasi, M., & Bigdeli, V. (2019). Prioritizing barriers to development of public - private partnerships in Iran's Transport sector using MCDM method. *Quarterly Journal of Economic Modeling Research*. (6): 107-130. https://www.civilica.com/Paper-JR_JEMR-JR_JEMR-2-6_006.html. (In Persian)
- Shiravi, A., & Khodadadpour, M. (2014). Public - private partnerships from the perspective of Iranian laws. *Private Law*. 11(2): 227-261. <http://ensani.ir/file/download/article/2015111162158-9633-79.pdf>. (In Persian)
- http://jmdp.ir/files/site1/user_files_a8aefa/aher-A-10-163-1-ac5a498.pdf. (In Persian)
- Habibi, A., Izadyar, S., & Sarafrazi, A. (2014). *Fuzzy Multi-criteria Decision Making*. Galeb Inscription Publications. (In Persian)
- Hamidzadeh, A., Abdollahi Asl, A., & Nasiri, N. (2019). Identifying the key factors for the success of Public - Private partnership in the Iranian pharmaceutical industry. *Development Management Process*. 32(109): 71-166. URL: <http://jmdp.ir/article-1-3695-fa.html> (In Persian)
- Ismail, S. (2013). Critical success factors of Public private partnership (ppp) implementation in Malaysia Asia-Pacific. *Journal of Business Administration*. 5(1): 6-19. DOI: 10.1108/1757432131130450.
- Ismail, S., & Harris, F. A. (2014). Challenges in implementing public private partnership (PPP) in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Science*. 164: 5-10. ISSN 1877-0428.
- Khosravi Zadeh, E., Bahrami, A., & Haghdadi, A. (2014). Barriers to investment and private sector participation in central province sport. *Sport Management Studies*. 24 (August and September 2014): 207-222. https://smrj.ssrc.ac.ir/article_150_b219ffa1c78debba18ab7414c49a6413.pdf. (In Persian)
- Mahdab Balaghi, M. (2015). *Research in Civil Engineering (Project Implementation Route 2: Definitions. Project, Civil. Development Projects. Work Fermat. Moderator)*. <http://www.mmbalaghi.com>. (In Persian)
- Mohseni, M., & Jarollahi, O. (2003). *Social Participation in Iran*. Tehran. Aaron: 12. (In Persian)
- Mousainejad, A. (2015). *Investigating Challenges and Obstacles to Public - Private Partnership Contracts in Infrastructure Projects (Highway) from the Employer and Investor's Perspective*. (Master's Thesis). Engineering, Project Management and Construction, Mehr Alborz Institute of Higher Education. (In Persian)